

Örebro Kommun
servicecenter@orebro.se

Ina Axelryd
ina.axelryd@orebro.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av

Lärande och utveckling i fritidshemmets undervisning
med inriktning mot språk och kommunikation
samt natur, teknik och samhälle vid
fritidshemmet vid Hagaskolan i Örebro kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av *Lärande och utveckling i fritidshemmets undervisning*. Granskningen av fritidshemmets undervisning har avgränsats till områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle.

Syftet med granskningen är att bedöma i vilken grad undervisningen i fritidshemmen genomförs och styrs, så att den främjar elevernas utveckling och lärande inom dessa områden.

Granskningen ska besvara följande frågeställningar:

1. I vilken grad och på vilka sätt främjar undervisningen elevernas förmåga att kommunicera med språkliga uttrycksformer i olika sammanhang och för skilda syften?
2. I vilken grad och på vilka sätt främjar undervisningen elevernas förmåga att utforska och beskriva företeelser och samband i natur, teknik och samhälle?
3. I vilken grad och på vilka sätt främjar rektorn undervisningen inom områdena kommunikation samt natur, teknik och samhälle?

Därutöver ska granskningen på en övergripande nivå försöka finna tänkbara förklaringar till hur olika förutsättningar kan påverka undervisningen i fritidshemmet.

Granskningen genomförs i 24 fritidshem. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Granskningen av fritidshemmet vid Hagaskolan i Örebro kommun ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Hagaskolans fritidshem den 8 och 9 mars 2017. Besöket genomfördes av Lena Stadler och Gunnar Olausson. Vid besöket genomförde Skolinspektionen intervjuer med rektorn, personal och elever samt gjorde observationer av verksamheten. Därutöver har Skolinspektionen tagit del av verksamhetens dokumenterade kvalitetsarbete.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ges en beskrivning av de utvecklingsområden som framstått som mest centrala. I beslutet redovisar Skolinspektionen även sina iakttagelser, analyser och bedömningar.

Bakgrundsuppgifter om fritidshemmet vid Hagaskolan

I Hagaskolans fritidshem går cirka 80 elever i åldrarna 6–12 år. Fritidshemmet är lokalmässigt integrerat med Hagaskolan där cirka 300 elever går i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–6. Fritidshemmet är uppdelat i två avdelningar, Lärkan (37 elever) vänder sig till elever i förskoleklass och årskurs 1 och Linnea (44 elever) vänder sig till elever i årskurs 2–6. De båda avdelningarna har ett nära samarbete och flera fasta aktiviteter under veckan vänder sig till elever från båda avdelningarna. Fritids-

hemmet har öppet från kl 06:30 fram till skoldagen börjar och efter skoldagen till kl 17:30.

Hagaskolan och dess fritidshem leds av en rektor och en biträdande rektor. I det löpande arbetet är det den biträdande rektorn som ansvarar för utbildningen i fritidshemmet. En av personalen på fritidshemmet har ett särskilt uppdrag som fritidshemsansvarig och ingår i skolans ledningsgrupp. Antal elever per årsarbetare är på avdelningen Lärkan 5,3 och på Linnea 6,3. På avdelningen Lärkan har 42,8 procent av personalen en pedagogisk högskoleutbildning, motsvarande andel på avdelningen Linnea är 71,4 procent.

Enligt Skolverkets nationella statistik för 2016/2017 (genomsnittet för riket) framgår att andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleutbildning är 42 procent. Enligt samma jämförande statistik är antalet inskrivna elever per årsarbetare¹ cirka 22 elever.

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionens kvalitetsgranskning visar att undervisningen i flera delar ger eleverna förutsättningar att på olika sätt utveckla sin förmåga att kommunicera samt att undervisningen bidrar till att utveckla elevernas intresse för och kunskaper om natur, teknik och samhälle. Vid skolan pågår också ett arbete för att förbättra ledningen och styrningen av undervisningen i fritidshemmet.

Undervisningen i fritidshemmet ger eleverna möjlighet till utveckling av språkliga och kommunikativa förmågor genom att eleverna ges möjligheter att utveckla sin fantasi, och reflektera över egna upplevelser i såväl vardagliga samtal och som inom ramen för olika skapande aktiviteter. Eleverna behöver dock i högre grad ges möjlighet att möta en lärmiljö som uppmuntrar till läsning på svenska och andra modersmål. Eleverna behöver i ökad grad få möta en fysisk miljö som inbjuder till läsning samt olika typer av texter såsom skönlitteratur, facklitteratur och tidskrifter för att därigenom ges bättre möjligheter att utveckla sin kommunikativa förmåga.

Inom området natur, teknik och samhälle bedrivs i flera avseenden en undervisning som ger eleverna goda möjligheter att utveckla sina förmågor. Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågor för att lösa problem genom olika typer av byggande och konstruktion. Inom området natur, teknik och samhälle kan undervisningen dock utvecklas så att eleverna även i den situationsanpassade undervisningen ges möjlighet att arbeta i längre processer. Vidare kan undervisningen som ger eleverna möjlighet att öka sina kunskaper utanför den egna närmiljön genom olika utflykter och studiebesök utvecklas så att utflykter och studiebesök även kan äga rum på andra tider än under lov.

¹ Med årsarbetare menas anställda som arbetar med elever omräknat till årsarbetare med hjälp av tjänstgöringsgraden.

Av utredningen framgår att Hagaskolan har en struktur för ett systematiskt kvalitetsarbete, samt har påbörjat ett arbete för hur planeringen av undervisningen ska ta sin utgångspunkt i läroplanens syfte och centrala innehåll för fritidshem. Av granskningen framgår att rektorn tillsammans med personalen, inom ramen för detta arbete, behöver förbättra planeringen och uppföljningen av undervisningen inom områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle. Personalen behöver vidare i högre grad ges möjlighet till samverkan med skolans lärare för att kunna utveckla hur fritidshemmets undervisning ska kunna komplettera skolans utbildning inom områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet inom de granskade områdena bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- Undervisningen behöver i högre grad ge eleverna möjligheter att utveckla sina kommunikativa förmågor genom att de ges ökad tillgång till olika former av texter, på både svenska och andra modersmål, samt en fysisk miljö som inbjuder till läsning. Inom ramen för undervisningen behöver eleverna också ges ökade möjligheter att diskutera och reflektera över sina upplevelser av det lästa.
- Personalen behöver ges möjlighet till samverkan med skolans lärare för att kunna utveckla hur fritidshemmets undervisning ska kunna komplettera skolans utbildning inom områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle.
- Rektorn och personalen behöver förbättra planeringen och uppföljningen av undervisningen inom områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle för att se till att fritidshemmets undervisning ger eleverna förutsättningar att utveckla förmågor och kunskaper inom dessa områden.

Bedömningsområden

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att kommunicera med språkliga uttrycksformer i olika sammanhang och för skilda syften.

Av läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11, fortsättningsvis läroplanen) framgår att undervisningen ska ta tillvara elevernas nyfikenhet och ge dem möjlighet att utveckla sitt intresse för och sin förmåga att kommunicera med olika språkliga uttrycksformer. Dessutom ska undervisningen sträva efter att på olika sätt skapa möjligheter för elever med annat modersmål än svenska att använda både svenska och sitt modersmål. Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att skapa och uttrycka sig genom lek och olika estetiska uttrycksformer. På så sätt ska undervisningen ge eleverna förutsättningar att kunna tänka, lära och kommunicera i olika sammanhang och för skilda syften. Vidare framgår att undervisningen ska behandla följande centrala innehåll inom kunskapsområdet språk och kommunikation:

- *Samtala, lyssna, ställa frågor samt framföra egna tankar, åsikter och argument om olika områden, till exempel etiska frågor och vardagliga händelser.*
- *Samtala om olika typer av texter.*
- *Digitala verktyg och medier för kommunikation.*
- *Säker och ansvarsfull kommunikation, även i digitala sammanhang.*
- *Ord och begrepp som uttrycker behov, känslor, kunskaper och åsikter. Hur ord och yttranden kan uppfattas av och påverka en själv och andra.*

Av läroplanen framgår också att förskoleklassen, fritidshemmet och skolan ska samverka på ett förtroendefullt sätt med varandra och förskolan för att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i Hagaskolans fritidshem på olika sätt ger eleverna möjlighet att utveckla sina förmågor att kommunicera. Eleverna ges möjligheter att utveckla sina förmågor i vardagliga samtal och vid olika skapande aktiviteter. Eleverna ges också möjlighet att möta ett innehåll som handlar om att samtala, lyssna samt framföra egna tankar. I undervisningen kan dock lärarna, i det vardagliga bemötandet av eleverna, utveckla arbetet med att ställa följdfrågor och stödja elevernas egna tankar.

Vidare visar granskningen att undervisningen i högre grad behöver skapa en lärmiljö som uppmuntrar till läsning. Eleverna behöver genom tillgång till olika former av digital och analog text, på både svenska och andra modersmål, samt en fysisk miljö som inbjuder till läsning ges bättre möjligheter att utveckla sina kommunikativa förmågor. Inom ramen för undervisningen behöver eleverna också ges möjlighet att diskutera och reflektera över sina upplevelser av det lästa. Vidare behöver elever med annat modersmål än svenska ges större möjlighet att utveckla sitt modersmål.

Underlag för bedömning

Personalen och skolledningen beskriver i intervjuer att språk och kommunikation är centrala delar i fritidshemmets undervisning. Av intervju med personalen framgår att kommunikation ingår i allt de gör i undervisningen på fritidshemmet. Personalen beskriver att de lägger stor vikt vid kommunikationen eftersom de har många elever som behöver utveckla sina kommunikativa förmågor. Personalen beskriver att eleverna tränar sin kommunikation till exempel när de spelar spel eller kort, pysslar, bygger, vid samlingar och under fritidsråd. Av observationer framgår att fritidshemmets personal kontinuerligt ser till att det är en lugn miljö och en rimlig ljudnivå, som en grundläggande förutsättning för att kommunikationen ska fungera. Vid några tillfällen under eftermiddagarna observeras samlingar. Under samlingarna som observeras kontrolleras vilka elever som kommit till fritidshemmet och det lämnas information om de aktiviteter som är aktuella under eftermiddagen. Samlingarna påkallas av personalen och det är också främst personalen som informerar eller pratar vid dessa tillfällen. Av observationerna framgår vidare att personal samtalar med eleverna både kring de aktiviteter som pågår men också mera situationsanpassat beroende på vad som kommer upp i samtalet när de till exempel målar eller pysslar. Kommunikationen innehåller instruktioner om hur något ska eller kan göras, men också råd och synpunkter från kamrater. Eleverna berättar i intervjuer också om att de sjunger och uppträder för varandra.

Oftast uppträder de på skolans utescen eller i matsalen och de flesta eleverna har varit med och agerat. Vidare berättar eleverna att de arbetar med teater i olika former. Eleverna gör själva pjäser, övar och spelar upp pjäserna. Personal berättar att eleverna tycker om att titta på olika sång- och dansprogram och att de inspireras av dessa och sedan dansar och sjunger själva. Även fotbollen lyfts, ur ett kommunikativt perspektiv, fram av personalen eftersom fotbollens "språk" uppfattas som universellt och de menar att fotbollen kan vara ett viktigt medel för kommunikation och samspel även när ett gemensamt språk saknas. Personalen menar att samspelet på fotbollsplanen både är ett stöd för integrationen och för den vardagliga kommunikationen på fritidshemmet.

Personalen beskriver att de försöker ha ett lugnt rum som eleverna kan använda när de vill läsa, men att det kan vara svårt att ordna. Personalen menar vidare att de har väldigt rörliga barn som är i behov av rörelse. Av observationer av miljön framgår att de böcker och tidskrifter som finns tillgängliga för eleverna på avdelningarna huvudsakligen består av barnböcker och serietidningar/magasin. Eleverna beskriver i intervjuer att läsning främst hör ihop med skolan även om det händer att de äldre eleverna ibland läser serietidningar. Ibland läser personal för eleverna, om de ber om det. Av intervju med personalen framgår vidare att de läser sagor för de som är kvar på slutet av dagen. Under en av observationerna har en av personalen högläsning för en mindre grupp elever. Personalen kompletterar läsningen med att ställa frågor kring händelseförlopp och om ords betydelse. Läsningen avbryts ett par gånger när andra elever leker i samma rum som högläsningen pågår i, när vårdnadshavare kommer för att hämta sina barn eller när personal slutar sina arbetspass. Personalen beskriver vidare att de även förekommer att de gör skrivböcker till eleverna där eleverna kan skriva berättelser eller serier. Om det är någon som behöver läxhjälp kan personalen hjälpa till med det, men det är sällan.

Elever och personal berättar om andra typer av kommunikation som de arbetat med i form av ett stort projekt där de framställt film med hjälp av digitala verktyg. Projektet som sträckte sig över tid hade svårigheter att upprätthålla intresset från alla deltagarna, men resultatet – både produkten och processen – beskrivs som positiv. De intervjuade eleverna berättar att de använder den digitala utrustningen mest för spel och för att lyssna på musik.

Vid samtal med skolans ledning och observationer framkommer att en betydande del av fritidshemmets elever har ett annat modersmål än svenska och att elevernas färdigheter i svenska varierar. Personalen betonar att de nyanlända eleverna behöver mycket språkstöd och att man använder både bildstöd, digitala verktyg och teckenkommunikation för att stödja eleverna språkutveckling. Av intervju med personal framkommer att personalen på en avdelning vill att eleverna ska prata svenska på fritidshemmet. De menar att svenska är det gemensamma språket och det också finns en risk för att det blir missförstånd mellan eleverna om några elever pratar på sitt modersmål och andra eleverna inte förstår vad de pratar om. På en annan avdelning ser personalen det som viktigt att eleverna både får utveckla sitt modersmål och det svenska språket parallellt. De lyfter olika språk i samlingar och eleverna lär sig räkna på olika språk. Vidare framgår att det på båda avdelningarna finns personal som talar andra språk än svenska och att avdelningarna samverkar så att båda avdelningarna kan dra nytta av de språkliga kompetenserna.

Av intervjuer framgår att det finns ett fritidsråd med syftet att tillvarata elevernas intressen och synpunkter och för att träna kommunikation i ett demokratiskt perspektiv. Bilden av hur fritidsrådet fungerar eller nyttan av rådet varierar bland de intervjuade eleverna. Det sätts upp en dagordning på kylskåpet så att de kan förbereda sig berättar en elev som sitter i rådet. Enligt eleverna som intervjuades sammanträder fritidsrådet sporadiskt, det förs inget protokoll och få av de frågor som tas upp får något konkret resultat.

Genom undervisningen i fritidshemmet ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att utforska och beskriva företeelser och samband i natur, teknik och samhälle

Av läroplanen framgår att undervisningen ska bidra till att utveckla elevernas intresse för och kunskaper om natur, teknik och samhälle genom att ge dem möjligheter att utforska, ställa frågor kring och samtala om företeelser och samband i omvärlden. Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att använda matematik för att beskriva omvärlden och lösa vardagliga problem. Vidare ska undervisningen ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling. Genom att eleverna får vistas i natur och samhälle ska undervisningen också stärka deras möjligheter att ta del av ett aktivt förenings-, kultur- och friluftsliv i närmiljön. Vidare framgår att undervisningen bl.a. ska behandla följande centrala innehåll inom kunskapsområdet natur och samhälle:

- Olika sätt att utforska företeelser och samband i natur, teknik och samhälle, till exempel genom samtal, studiebesök och digitala medier. Hur företeelser och samband kan beskrivas, till exempel med ord och bilder.
- Matematik som redskap för att beskriva vardagliga företeelser och för att lösa vardagliga problem.
- Byggande och konstruktion med hjälp av olika material, redskap och tekniker.
- Normer och regler i elevernas vardag, till exempel i lekar och spel, och varför regler kan behövas.
- Etnicitet, könsroller, kroppsideal och konsumtion samt kritisk granskning av hur dessa företeelser framställs i medier och populärkultur.
- Barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Av läroplanen framgår också att förskoleklassen, fritidshemmet och skolan ska samverka på ett förtroendefullt sätt med varandra och förskolan för att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla sina färdigheter och intressen för natur, teknik och samhälle. Personalen skapar olika lärandesituationer genom de aktiviteter som pågår på fritidshemmet. Undervisningen består både av situationsanpassade och organiserade aktiviteter, vilka kan pågå under en längre tid. Undervisningen i fritidshemmet ger eleverna möjlighet att utveckla förmågor att lösa problem genom att eleverna har möjlighet till olika typer av byggande och konstruktion med olika material. Genom att matematiska begrepp förs in i aktivite-

terna görs matematiken till en naturlig del av vardagen. För att ytterligare bidra till att utveckla elevernas förmågor och stärka deras intresse för natur, teknik och samhälle kan undervisningen utvecklas så att eleverna även i den situationsanpassade undervisningen ges möjlighet att arbeta i längre processer.

Vidare får eleverna i undervisningen möjlighet att öka sina kunskaper utanför den egna närmiljön genom olika utflykter och studiebesök samt möta och delta i olika aktiviteter inom förenings- och kulturlivet. För att bidra till att alla elever ska ges möjlighet att möta denna undervisning kan fritidshemmets undervisning utvecklas så att utflykter och studiebesök även kan äga rum andra tider än under lov.

Underlag för bedömning

Av intervjuer med personal framgår att Hagaskolans fritidshem har skolans samlade lokaler och utrustning och skolgård till sitt förfogande och att även närmiljön i form av skogsområde, vattendrag och idrottsanläggningar av olika slag är tillgängliga för verksamheten. Personalen beskriver att flera av fritidshemmets fasta gruppverksamheter berör natur och teknik. Som exempel nämns ett projekt där personal och elever har etablerat en kompost i källaren som kontinuerligt "matas" både med sådant som förmultnar och sådan som inte gör det. Komposten är ett projekt som kommer att pågå över tid och avsikten är att kompostprojektet ska vara en källa till kunskap när olika miljöfrågor aktualiseras. Till sommarens mete i ån kommer mask att plockas från komposten. Skogs- eller utegruppen är också en av de veckovis återkommande gruppaktiviteterna. De fasta aktiviteterna leds oftast av samma personal. Personalen berättar att verksamheten formas av årstider och att de försöker komplettera skolans undervisning inom området natur och teknik i de aktiviteter som genomförs i gruppen.

Personal beskriver att det vid sidan av de fasta gruppaktiviteterna varje eftermiddag finns möjlighet till andra aktiviteter, dels sådan som initieras av eleverna själva dels sådant som förberetts av personal. Vid flera tillfällen observerades lärarledda aktiviteter med koppling till natur och teknik. Till exempel fanns ett bord uppdukat med färger och plastlera och personal som arbetade vid bordet under hela eftermiddagen instruerade och uppmuntrade eleverna i deras skapande. Under tiden fördes samtal med reflektioner om möjligheten att forma leran beroende på temperatur och färglära. Under en annan observation byggde en elev och en personal en tåg bana. Aktiviteten präglades av att hitta räls så att banan kunde få den sträckning som eleven önskade.

Av intervju med fritidshemspersonal framkommer att vardagliga göromål som att laga mat och baka både har till syfte att träna elevernas självständighet inför att de ska sluta på fritidshemmet och är ett sätt att träna eleverna på att använda matematiska begrepp.

Personalen beskriver vidare att eleverna fått utveckla sina matematiska förmågor när de byggde fågelholkar och att eleverna då fick göra mätningar, räkna ut materialåtgång, hantera vinklar och göra ritningar för sina konstruktioner. Personalen berättar att de i fritidshemmets undervisning försöker ta tillvara på eller knyta an till den matematikundervisning som pågår i skolan.

Det framgår av granskningens observationer och intervjuer att fritidshemmets lokaler samnyttjas med både förskoleklass och grundskola. Personalen beskriver att om fritidshemmet ska använda till exempel en slöjdsal måste allt städas undan och återställas vid dagens slut eftersom lokalerna nästa dag ska nyttjas för grundskolans undervis-

ning. Detta gäller också fritidshemmets "egna" lokaler som under skoldagen används för grundskolans eller förskoleklassens undervisning. Eleverna beskriver i intervjuer att de inte kan hålla på med konstruktioner eller byggen som kan pågå under flera dagar. Det enda som får stå kvar är Legobyggen. Eleverna berättar att de skulle vilja bygga, konstruera och experimentera mera.

Av intervjuer med personal framgår att de på olika sätt försöker ge eleverna erfarenheter av närsamhället genom olika utflykter och studiebesök och att de ser denna verksamhet som viktig för eleverna. På loven har de till exempel åkt till läns museet, till slottet och till Vadköping. Vidare är ett samarbete med kulturskolan planerat för elever i årskurs 3, vilka kommer att erbjudas en kulturfritidsverksamhet som leds av en dramapedagog och bildpedagog.

Rektorns styrning och ledning av undervisningen i fritidshemmet med inriktning mot områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle.

Av 4 kap. 3 § skollagen (2010:800) framgår att varje huvudman systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla utbildningen. Av 4 kap. 4 § skollagen framgår bl.a. att detta arbete även ska genomföras på skolenhetsnivå samt att rektorn är ansvarig för att kvalitetsarbetet genomförs.

Av Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:39) med kommentarer: Fritidshem framgår att rektorn bör se till att fritidshemmets utvecklingsområden identifieras och synliggörs i det systematiska kvalitetsarbetet. Rektorn bör vidare organisera verksamheten så att personalen i fritidshemmet ges utrymme att planera, följa upp och utveckla utbildningen samt organisera verksamheten så att den stödjer samarbetsformer och erfarenhetsutbyten mellan personalen i fritidshemmet, förskoleklassen och skolan. Vidare framgår att rektorn bör anpassa gruppstorlek, personaltäthet och grupp sammansättning och då väga in faktorer såsom: elevernas ålder, personalens kompetens, lokalernas och utemiljöns utformning, elever med annat modersmål än svenska, elever i behov av särskilt stöd, kontinuitet i elev- och personalgruppen samt elevernas närvarotider. Rektorn bör vidare utforma kompetensutvecklingsinsatser för personalen i fritidshemmet utifrån en kontinuerlig kartläggning och analys av verksamhetens behov.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver fullfölja det påbörjade kvalitetsarbetet för att förbättra planeringen och uppföljningen av undervisningen inom områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle. Av utredningen framgår att Hagaskolan har påbörjat ett sådant arbete bland annat genom att de har tagit fram en struktur för det systematiska kvalitetsarbetet samt påbörjat ett arbete för hur planeringen av undervisningen ska ta sin utgångspunkt i läroplanens syfte och centrala innehåll för fritidshem. Vidare bedömer Skolinspektionen att personalen i högre grad behöver ges möjlighet till samverkan med skolans lärare för att kunna utveckla hur fritidshemmets undervisning ska kunna komplettera skolans utbildning inom områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle.

Mot bakgrund av personalomsättningen i ledningen av fritidshemmet som ägt rum vill Skolinspektionen påtala vikten av att det nu påbörjade arbetet dokumenteras så att en kontinuitet i det systematiska kvalitetsarbetet kan uppnås.

Underlag för bedömning

Av intervju med rektorn framgår att rektorn har delegerat det dagliga och operativa ansvaret för undervisningen i fritidshemmet till en biträdande rektor. Därutöver finns det en personal som är fritidshemsansvarig. Av insända dokument framgår att den biträdande rektorn nyligen tillträtt sin tjänst, vilket lett till att undervisningen i fritidshemmet inte följts upp under föregående läsår. Enligt rektorn behöver rutiner och strukturer implementeras på nytt till följd av förändringen i fritidshemmets ledning. Rektorn beskriver att ett arbete påbörjats med läroplanens fjärde kapitel, fritidshemets syfte och centrala innehåll, som utgångspunkt. Såväl skolans ledningsgrupp som arbetslagen har i uppdrag att arbeta med detta och samverka mellan skola och fritidshem är en central del av det uppdraget.

Av insänd dokumentation framgår att de fyra i personalen, vilka ingår i den så kallade basbemanningen på fritidshemmet, har en till en och en halv timmes planering per vecka. Övrig personal som arbetar på fritidshemmet deltar i denna planering efter ett schema. Av intervjuer med personal framgår att planeringen avser veckan som följer och främst berör praktiska frågor, inköp och bemanning för olika aktiviteter. En gång i månaden stänger fritidshemmet klockan fyra och all fritidshemspersonal träffas då för planering och utvärdering under tre timmar. Denna planering innefattar undervisning som berör eller utgår från läroplanens syften och områden som språk och kommunikation liksom natur, teknik och samhälle. Fritidshemsansvarig har därutöver en halv dags planeringstid i veckan, plus den tid som åtgår då hon deltar i ledningsgruppens arbete.

Av intervju med personalen framgår att fritidshemmet är väletablerat och att flera av personalen har arbetat där under lång tid. Samarbetet mellan de båda fritidshemsavdelningarna har funnits över tid och i princip varje dag genomförs aktiviteter där både elever och personal deltar från båda avdelningarna deltar. Personalen berättar att det finns ett utvecklat och starkt samarbete mellan de båda fritidshemsavdelningarna. Detta får till följd att eleverna enkelt kan delta i olika aktiviteter oaktat vilken avdelning som erbjuder aktiviteten, att personalens kompetens kan tas till vara i undervisningen och att sårbarheten minskar till exempel vid personalfrånvaro.

Rektorn beskriver att fritidshemmets verksamhet tidigare har fått stå i skuggan av skolans och att det alltså saknas ett gemensamt engagemang för ett samarbete mellan fritidshemmet och skolan. I arbetslagens planering, där fritidshemmets personal ingår, utgår diskussionen från skolans verksamhet och de frågor som förs fram från fritidshemmet berör främst elevers sociala förhållanden. Den samverkan som finns mellan fritidshemmet och skolan har, enligt personalen, skolan och skolans uppdrag som sin utgångspunkt. Fritidshemspersonalen har möjlighet att använda informationen från arbetslaget i planeringen av fritidshemmets verksamhet, men detta är starkt personberoende.

Rektorn uppger sig inte föra en kontinuerlig dialog med personalen i fritidshemmet avseende områdena kommunikation och språk samt natur, teknik och samhälle. Samma förhållande gäller uppföljningen av undervisningen, analys av resultat och beslut om utvecklingsinsatser. Av insänd dokumentation inför Skolinspektionens granskningsbesök framgår att Hagaskolans fritidshem har en struktur för ett systema-

tiskt kvalitetsarbete. Fritidshemmet har en verksamhetsplan som sträcker sig över skolans läsår. Planen har en uppbyggnad som sammanfaller med Skolverkets allmänna råd för fritidshem. Verksamheten planeras enligt ett årshjul i sex perioder. Till detta finns en veckoplanering som i punktform anger aktiviteter och tema för en eller ett par veckor. Det finns också en utvärderingsplan som för var och en av de sex planeringsperioderna beskriver hur uppföljning, bedömning och förbättringar ska beskrivas. Skolinspektionen har också tagit del av mer konkreta planeringar av gruppaktiviteter. Dessa planeringar är mera detaljerade och tar utgångspunkt i läroplanens syfte och centrala innehåll för fritidshem. Av intervju med rektor framgår att den ovan beskrivna strukturen för fritidshemmets systematiska kvalitetsarbete är i en implementeringsfas. Det finns i nuläget inga resultat att förhålla sig till och inga underlag att använda som grund för beslut om utvecklingsinsatser. Rektorn beskriver att det på grund av personalomsättningen i ledningen av fritidshemmet inte funnits en kontinuitet i det systematiska kvalitetsarbetet. Den nu framtagna strukturen ska framöver utgöra grunden i fritidshemmets kvalitetsarbete.

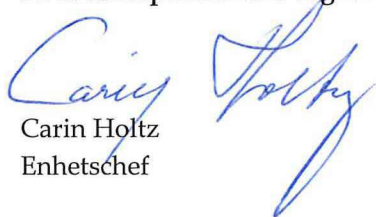
Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 9 november 2017 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se eller per post till, Skolinspektionen, Box 330, 581 03 Linköping. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2016:207) i de handlingar som sänds in.

I ärendets slutliga handläggning har utredarna Stina Nilsson och Hanna Antonsson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Carin Holtz
Enhetschef

Lena Stadler
Utredare/Föredragande

Bilaga

Författningsstöd m.m.

Författningsstöd m.m.

Skollagen (2010:800)

Allmänna bestämmelser för skolväsendet som även omfattar fritidshemmet (1-5 kap.).

1 kap. Inledande bestämmelser

- Skolväsendet (1 §)
- Definitioner (3 §)
- Syftet med utbildningen (4 §)
- Utformningen av utbildningen (5-7 §§)
- Lika tillgång till utbildning (8 §)
- Likvärdig utbildning (9 §)
- Särskild hänsyn till barns bästa (10 §)
- Läroplan (11 §)

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning

- Ledningen av utbildningen (9 och 10 §§)
- Lärare och förskollärare (13 och 14 §§)
- Kompetensutveckling (34 §)
- Lokaler och utrustning (35 §)

3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen

- Om inte något annat anges gäller bestämmelserna i kapitlet också fritidshemmet (2 §)
- Barnens och elevernas lärande och personliga utveckling (3 §)

4 kap. Kvalitet och inflytande

- Systematiskt kvalitetsarbete enhetsnivå (4 §)
- Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet (5 §)
- Dokumentation (6 §)
- Allmänt om barnens och elevernas inflytande (9 §)

5 kap. Trygghet och studiero

- Bestämmelserna i 1-6 och 22-24 §§ gäller också för fritidshemmet (2 §)
- Arbetsmiljö (3 och 4 §§)

14 kap. Särskilda bestämmelser för fritidshemmet

- Utbildningens syfte (2 §)
- Erbjudande av utbildning (3 och 4 §§)
- Omfattning (5-8 §§)
- Elevgrupperna och miljön (9 §)

Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11)

1 kap. Skolans värdegrund och uppdrag

2 kap. Övergripande mål och riktlinjer

- Kunskaper (2.2)
- Ansvar och inflytande (2.3)
- Skolan och omvärlden (2.6)
- Rektors ansvar (2.8)

4 kap. Fritidshemmet

- Fritidshemmets syfte och centrala innehåll
- Centralt innehåll: Språk och kommunikation
- Centralt innehåll: Natur och samhälle

Skolverkets allmänna råd med kommentarer

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:39) med kommentarer: Fritidshem

- Rektorns pedagogiska ledarskap (4)
- Lärande i fritidshemmet (5)

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) med kommentarer: Systematiskt kvalitetsarbete - för skolväsendet

- Att styra och leda kvalitetsarbetet (1)
- Att dokumentera kvalitetsarbetet (2)
- Att följa upp resultat och måluppfyllelse (3)
- Att analysera och bedöma utvecklingsbehoven (4)